

**RAFİZİLERLE NİKÂHIN GEÇERSİZLİĞİ ÜZERİNE
GÜR BAHÇELER**
**18. YÜZYIL'DA OSMANLI ÂLİMİ ALİ B. MUHAMMED
EL-MURADÎ'NİN YAZMA RİSALESİ**
*“GÜR BAHÇELER” ON THE INVALIDITY MARRIAGE
CONTACT WITH RAFİZİ PEOPLE: MANUSCRIPT BOOKLET
OF ALİ B. MUHAMMED EL-MURADÎ, AN OTTOMAN
SAVANT IN 18th CENTURY*

Hasan Hüseyin GÜNEŞ^{1*}

mesi ise ikinci bir makale olarak düşünülmüştür.

ÖZ

Bu makalenin amacı 18. yüzyıl Osmanlı düşünce ikliminde Şiilere ve Şiiliğe nasıl bakıldığını Hanefi fıkıh ekolünün temel külliyatına dayandırılarak kaleme alınmış Arapça bir yazmayı tanıtmaktır. Eser Şam müftüsü ve Süleymaniye müderrisi Ali b. Muhammed el-Muradi tarafından telif edilmiştir. İki aşamadan oluşan çalışmamızın ilk kısmını bu makale teşkil etmektedir. Buna göre, bu ilk makalemizde müellif ve eser hakkında bilgi verilmiş ve yazmanın Arapçadan tercümesi yapılmıştır. Yazmanın metin tenkidi ve tarihsel fikhî çözümle-

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rafizi, Şii, Fıkıh, Yazma Eserler.

ABSTRACT

This paper aims to introduce an Arabic manuscript that was written about how Shia and Shiism are seemed within Ottoman thought system basing on the basic corpus of Hanafi fiqh. The manuscript was compiled by Ali b. Muhammed el-Muradi, the mufti of Damascus and the mudarris of S Süleymaniye. This article is the first part of our two-stage work. Accordingly, in this first article information about the author and the work and manuscript was translated from Arabic. Criticism and historical jurisprudence of the manuscript are considered as a second paper.

Keywords: Ottoman, Rafizi, Shia, Fiqh, Manuscript.

Makale geliş tarihi: 20.02.2018, Makale kabul tarihi: 26.05.2018

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1797-605>.

MÜELLİF HAKKINDA

Müellifimizin dedesi ve aynı zamanda Muradi ailesinde ilk meşhur kişi olan Muhammed Murad, kendinden sonra da ailenin Muradî adıyla şöhret bulup anılmasını sağlamıştır. Bu zatın aslı Buhara'dandır. 1050/1640 yılında doğan Muhammed Murad buradan birçok yere yolculuklar yapmış ve en sonunda Dımaşk'a yerleşmeye karar vermiştir. Ailedeki Nakşibendî mensubiyeti anlaşıldığı kadarıyla yine müellifimizin adı geçen büyükbabasıyla başlamaktadır. Zira zikredilen yolculuklarının ilki Hindistan'a gerçekleşmiş ve burada Muhammed Masum el-Farukî'ye intisap etti. Daha sonra Hicaz'a hac ibadetini yerine getirmek için gitmiş ve burada üç yıl kalmıştır. Sonrasında Bağdad'a ve oradan Buhara'ya, Buhara'dan ise İsfahan'a geçmiştir. İsfahan'dan Bağdad'a gidip bir müddet bu şehirde ikamet etmiş; Bağdat'taki ikameti esnasında tekrar hac ibadetini ifa etmek için Mekke'ye yönelmiştir. 1080/1669 yılının sonrasına denk gelen zamanda Mısır'ı da görmüş ve yerleşmek için Dımaşk'a geçmiştir. Ancak onun yolculukları henüz bitmiş değildi. 1092/1681 yılında İstanbul'a gitti ve Osmanlının padişahında beş yıl kalıp 1092/1681 yılında Dımaşk'a döndü. Üçüncü kez hac niyetiyle Mekke'ye gitti ve bir yıl burada kaldıktan sonra tekrar Dımaşk'a geldi. 1119/1707 yılında tekrar Mekke'ye gidip dördüncü defa hac ibadetini ifa etti. Sonrasında vefat ettiği yıl olan 1132/1719 yılına dek ikamet ettiği Dımaşk'a geldi (Muradi, 1988:h).

Müellifimizin dedesi olan Muhammed Murad, Nakşibendi tarikatında önemli bir mevkide olduğu zikredilmektedir. Başta tasavvuf olmak üzere birçok konuda risaleler kaleme almıştır. Tefsir, hadis ve fıkıhta da derin ilim sahibi olduğu bilinmekteydi. Bunun yanında Osmanlı sultanlarının nezdinde edindiği makam sayesinde Dımaşk'taki bazı sorunların kolaylıkla çözüldüğü anlaşılmaktadır (Muradi, 1988:v).

Müellifimizin babası olan Muhammed b. Muhammed 1094/1682 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İlk eğitimini babasının yanı sıra dönemin bazı ulemasından aldı. Anadolu'ya seyahati sırasında babasının İstanbul'da vefat ettiğini öğrendi. Sonrasında Hac ibadeti için Hicaz'a hareket etti. Birçok defa gittiği Mekke ve Medine'nin yanı sıra Kudüs ve Halil şehirlerini de gördü. 1165/1751 yılında İstanbul'a gitti ve sultanın yerine haccetmek için kendisine vekâlet verildi. Hac seferi akabinde tekrar İstanbul'a ve oradan vefat ettiği ve 1169/1755 yılına kadar ikamet edeceği Dımaşk'a geçti. Medine'de kadılık yapmış olan Muhammed b. Muhammed'in çeşitli konularda yazdığı risaleler bulunmaktadır (Muradi, 1988:z).

Müellifimiz Ali b. Muhammed 1132/1719 yılında Dımaşk'ta doğdu. Dımaşk, Mekke, Medine ve İstanbul'un bazı âlimlerinden ders aldı. Süleymaniye medresesinde müderrislik yapmasının yanı sıra bir ara Kudüs kadılığı görevini yerine getirmiştir. Muhtelif kitap ve risaleler kaleme almış olan Ali b. Muhammed'in bir de diva-

nı bulunmaktadır. 1184/1771 yılında vefat etmiştir (Muradi, 1988:135). Yazmanın ilk varağındaki bilgiye göre Dımaşk'ta müftülük yaptığı ve eseri kaleme aldığı esnada bu görevde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Oğlu Muhammed Halil el-Muradi'nin verdiği bilgiye göre yirmiye yakın hocadan ders alan Ali b. Muhammed kendini kısa süre içerisinde ilmi yönüyle göstermiştir. Kuds-i Şerif'te kadılık yapan müellif, sonrasında Hamid b. Ali el-İmadi'nin vefatıyla Şam müftülüğüne getirilmiştir. Bu görev yanında kendisine Süleymaniye'de müderrislik verilmiştir. Osmanlı emirleri ve vezirlerinin ötesinde Osmanlı padişahı Sultan Mustafa b. Sultan Ahmed tarafından da sevilmiştir. Gerek Hindistan ve gerekse İran emirlerinden ona mektuplar yazıldığı oğlu tarafından verilen bilgiler arasındadır (Muradi, 1988:129-130).

ESER HAKKINDA

Eserin orijinal adı "er-Revdu'r-Râid fî Ademi Sıhhati Nikâhi Ehli's-Sünneti li'r-Revâfiz'dir. Türkçe Rafizilerle Nikâhın Geçersizliği Üzerine Gür Bahçeler" şeklinde çevrilebilecek bu eser Melik Suud Üniversitesi kütüphanesinde 5/1556F7398 numarasıyla kayıtlıdır. Eser yedi varaktan müteşekkildir. Eserin ve müellifin isimlerinin yer aldığı ilk varak 12 satırdır. Vr. 2b 20, vr. 5a 22, vr. 6a 24 ve vr. 7a 9 satırdır. Diğer tüm varaklar 23 satırdır. Müstensih belli değildir. Bununla birlikte müellif hattı olduğu söylenebilir. Eser nesih hatla yazılmıştır ve okunaklıdır. Eserin Allah'a hamd

ve Hz. Peygambere salat ve selam kısmının makalenin konusuyla direkt bir irtibatı olmaması göz önünde bulundurularak özetlenerek tercüme edilmiştir.

Eser 1766-1771 yılları arasındaki beş yılın birinde telif edilmiştir. Müellif kendisi üçüncü hac ibadetini 1766 yılında ifa ettiği bilgisini vermektedir. Bu yılda gerçekleştirdiği hac ibadetinden sonra da Râfiziler hakkında Mekke ve Medine'den kendisine iyi bir haber ulaşmadığını anlatmaktadır. Dolayısıyla bu haberler metnin bağlamı içerisinde düşünüldüğünde sonraki hac mevsimine atfen dile getirilmiş olmalıdır. O halde eserin 1766 yılında yazılmış olduğuna ihtimal vermek güçleşmektedir. Aslında 1767 ve 1768 yıllarında da yazılmış olamaz. Çünkü eserin 1768 yılında hacca girmek isteyen kafilenin Şam'a gelişleri Arapça geçmiş zaman çekimiyle anlatılmış. O halde 1769 yılı sonrasında Acem hacıların Sünni kızlarla evlenme arzuları ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede eser, 1769-1771 yılları arasında yazılmış olmalıdır.

Eserin muhtevasının merkezinde nikâh meselesi bulunmaktadır. Nikâh dar bir çerçeveye konularak Sünni kızların müellif tarafından Rafizi diye tanımlanan ve Şii oldukları anlaşılan erkeklerle evlenmeleri/evlendirilmelerine bir reddiyenin ekseni oluşturulmaktadır. Ali b. Muhammed el-Muradi, Hanefi fıkının temel fıkıh külliyyatından istifade ederek söz konusu iddiasını temellendirmeye çalışmıştır.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde 16. yüzyıldan itibaren başlayan Safevi karşıtlığı, siyasal mücadelenin tarihsel olarak devam etmesine neden olmuştur. Sürekli bir teyakkuz halinde, doğudaki Safevi ruhunun Şiilik üzerinden adeta yeniden canlanacağı endişesi yaşayan Osmanlı Sünni devlet geleneği ve toplumsal yapısı kendini muhafaza etmiştir. Öyle ki o yıllardan beri Şii-Sünni insanların evlenemeyeceğine dair bir algı oluşturulmuştur. Bunun için de Osmanlı devleti tarafından yasaklar dahi uygulamaya konulmuştur. Söz konusu yasakların uygulanmadığı dönemlerde fıkıh, Şii ve Sünni mezheplerine mensup insanların evlenemeyeceğine dair algının oluşturulmasında önemli bir vazifeyi deruhte etmiştir. Bu çerçevede aşağıda tercümesi verilen eser söz konusu bağlamı anlamak için mühim bir örnek teşkil etmektedir. Yazma eser hakkında bir diğer çalışma için giriş mahiyetini taşıyan bu makalenin akabinde, müellifin istidlal metodu, kullandığı kaynaklar, buradan alıntılardığı görüşlerin bağlamı ve müellifin bunlara ne kadar sadık kaldığı, yaptığı kıyaslar derginin sonraki sayısında ele alınacaktır.

Tercüme**Rafızilerle Nikâhın Geçersizliği Üzerine Gür Bahçeler****Vr. 1a**

Rafızilerle Nikâhın Geçersizliği Üzerine Gür Bahçeler asrının nadir âlimi halen Dimaşk müftüsü olan Allâme Seyyid Ali Efendi el-Muradi tarafından telif edildi.

Vr. 2b

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla. Tüm övgüler hakkın ve dinin yardımcısı, azgınlık ve bid'atleri şer'-i mübin ile kontrol altına alan Allah'a mahsustur. Efendimiz, parıldayanların önderi Muhammed'e, O'nun âline, ashabına ve kıyamete dek takipçileri olacak kişilere salat ve selam olsun. Emmâ ba'du: Yüce Allah'a her zaman muhtaç olan kulu Dimaşk müftüsü Seyyid Ali el-Muradî en-Nakşibendî şunu demektedir: 1182/1768 yılında esenlik yurdu, evliyalar burcu ve ihtirama layık Bağdat şehrinde bir hac kafilesi (Şam'a) geldi. İçlerinde yerilmiş olan Acem Rafızileri de bulunmaktaydı. Takvadan kaçmaları dolayısıyla Hacca gitmeleri mümkün olmadı ve böylece sonraki yılın hac seferini beklemek için Şam'da ikamet ettiler. Bu kişiler ehli-sünnet takvalılarına yakınlaşmaya rağbet göstererek onların kızlarıyla evlenmeyi istemekteydiler. Bu şekilde arzularını yerine getirme işini de ifa edeceklerdi. Şam kadınlar kadısı Seyyid Muhammed Emin Efendi, benden bunun (şer'î açıdan) ve nikâh akitlerinin sıhhatini sordu ki amaçlanan şeyin sıhhati onun yanında gerçekleşmiş olsun.

Vr. 2a

Kendisi, efendimiz ve sahibimiz Mustafa Han b. merhum Sultan Gazi Ahmed Han b. Sultan Gazi Mehmed Han -Allah'ın rahmeti onun seleflerinin üzerlerine olsun ve onları Firdevs cennetlerine yerleştirsin- zamanında Osmanlı devletinin hilafet merkezi olan İstanbul'da kazaskerdir. Bu konuda

risale telif etmek için yüce Allah'tan ve bağışylacı ve esirgeyici peygamberinden yardım diledim. Böylece kandırmaya yönelik değil sahih görüşleri bir araya getiren bir eser olsun istedim. Zikredilen görüşler Ebu Hanife Numan b. Sabir el-Kuffî'nin fikirlerindendir, Allah onu cennetinde iskân etsin. Çünkü onun mezhebi İslam ahkâmının takip edildiği şerefli bir yoldur. Aynı zamanda o, kerem sahibi imamlar arasında ilk fetva veren tabiin içinden de ilk eser telif eden kişidir. Allah'tan yardım dileyerek diyorum ki yardım sadece O'ndandır; Bu risalenin telifinde konu hakkında en faziletli alametleri ve Allah'a hamdederek ehl-i sünnet için söz konusu mevzuda delil teşkil etmesini, bidatleri ok misali hedef almasını arzu ettim.

Vr. 3b

Eseri Ravzu'r-Râyiz fî Ademi Sıhhati Nikâhi'r-Revâfiz şeklinde isimlendirdim. Yardımcım Allah'tır ve O'na tevekkül ederim ki O'nun yüce zatından başkasına güvenilmez. Mukaddime; Bezzâziye Fetvaları adlı eserin müellifi İmam Muhammed el-Kürdî, adı geçen eserin ikinci bâbında bid'at ehlinin ve Rafızilerin kâfir olduklarını belirtmektedir. Çünkü onlar ric'at inançlarıyla ölümlerin (henüz kıyamet kopmadan dirilip) dünyaya döneceğini, ruhların tanasühünü, Allah'ın ruhunun on iki imama intikal ettiğini, hak ile konuşacak imam (Mehdi)nin zuhur edeceğini, onun zuhuruna dek (ilahi) emir ve nehiylerin ortadan kalkmış olduğunu, Cebrail'in yanlışlıkla Muhammed yerine -Allah'ın salat

ve selamı onun üzerine olsun- vahyi Ali'ye getirdiğini -Allah yüzüne keremde bulundu- söylemektedirler. (Bu özelliklerden ayrıca, zikredilecek vasıfları taşıyan kişilerin şer'î) hükümleri mürtetlerin hükümleriyle aynıdır. Ebubekir'in -Allah ondan razı olsun- hilafetini inkâr eden sahih görüşe göre kâfirdir. Ömer'in -Allah ondan razı olsun- hilafetini inkâr eden esah görüşe göre kâfirdir. Kendileri haricindeki tüm ümmeti küfürle ithamlarından dolayı haricileri de tekfir etmek gerekir. Osman'ı -Allah ondan razı olsun-, Ali'yi, Talha'yı, Zübeyr'i ve Ayşe'yi -Allah onlardan razı olsun- tekfir etmelerinden dolayı onları tekfir etmek gerekir. Yezidilerin tümünü tekfir etmek gerekir zira onlar Acemden çıkacak ve efendimiz Muhammed'in -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- dinini neshedecek bir peygamberi beklemektedirler. Hülasa, Rafızilerden iki şeyh (olarak bilinen Ebu Bekir ve Ömer'e) küfür edip lanet eden kâfirdir. Eğer Ali'yi onlardan daha faziletli kabul ediyorsa bid'at ehlidir ve icma ehline muhalefet etmektedir. Mültekâ Şerhi'inde belirtildiğine göre bid'at ehli (bir erkek) Natf'ta olduğu gibi sünni bir kıza (evlilikte) denk değildir. Bundan şu anlaşılmaktadır; Allame Molla Muhammed Mekkî b. Feruh b. Mekkî Hüseyin'e bir kadın öldükten sonra onunla evlendiğini iddia eden birinin İmam Ebu Hanife'nin -Allah ondan razı olsun- mezhebine göre durumu hakkında soruldu. Bu kişinin bir de evliliğe dair delili bulunmaktaydı.

Vr. 3a

Bununla birlikte söz konusu kişi ölen kadına denk değildi. Üstelik kadının evlilikten haberdar olmayan bir velisi bulunmaktaydı. Haberdar olsaydı bu evliliğe izin vermeyecekti. Kadın, velisinin haberi olmadan, denklik gerçekleşmeden, ister kadı olsun ister olmasın bir kişiye kendisini evlendirmesini isterse bu evlilik akdi geçerli midir? (Allame Molla Muhammed Mekki) fetvaya göre bu kadının denklik olmaksızın evlendirilmesinin geçerli olmadığı cevabını verdi. Velisi olması nedeniyle ister kadı tarafından ister bir başkası tarafından kadının emri ile evlendirilsin durum değişmez. Eğer kadın kendini evlendirmişse, kadının hür ve âkil bir kadın üzerinde velayeti bulunmaz; onun velayeti velileri olmaması dolayısıyla küçük (kız)laradır. Bundan dolayı miras hakkının geçersizliğine ve cinsel ilişkinin şebih² olduğuna hükmedilir, vallahu a'lem. Onun yazdığı (bu cevap) şu şekilde özetlenebilir: Bir Sünni kadını Sünni bir erkekle denklik olmaksızın evlenmesi sahih değildir. Bu evlilikte vaset geçerli olmayacağı gibi cinsel ilişki şebih olur. Bu, Sünni (evlilikte denklik olmadan gerçekleşen nikâh) hakkında böyleyken, (halife ve sahabelere) söven, bidatler çıkaran ve icmaya muhalefet eden Rafıziler hakkındaki durum sence ne olur? (Evlilikte) denklik hakkında bölüm: Alayî'nin Mülteke Şerhinde yazdığına göre, bidat ehli bir erkek -mutatarrif bir erkek misali- Sünni bir kadına denk değildir. Çünkü

Ehl-i Sünnetin itikadı onların itikadına muhaliftir. Muzmiratın müellifi eserinde bunu yazmıştır. Zahit fakih Ebulleys Bostan (adlı eseri)inde şöyle zikretmiştir: Kim din hususunda ihtilaf ve tartışmaktan kurtulmak isterse 'Allah'ın tüm dediklerine O'nun murat ettiği üzere iman ettim. Muhammed'in -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- tüm dediklerine O'nun murat ettiği üzere iman ettim, desin.' Adı geçen müellif şunu demektedir: Yüce Allah'ı, meleklerini, peygamberlerini ve tüm mahlûkatını şahit gösteririm ki ben O'nun vahdetine

Vr. 4b.

Ortağı olmadığına, tanıklık ederim. Allah'a, meleklerine, tüm kitaplarına ve peygamberlerine, ahiret gününe, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna inanarak kadere iman ettim. Allah'ın helal kıldığı her şeyi helal ve haram kıldığını da haram kabul ettim. Tüm melekleri, peygamberleri, sahabe ve tabiinleri ve salihleri sevdim. Vekil olarak Allah bana yeter. Muzmiratın müellifi dedi ki; Ehl-i Sünnet ve cemaatin beyanıdır: Ali'den -Allah ondan razı olsun- şöyle rivayet edilmiştir. Bir mümin sünnet ve cemaati sevdiğinde, Allah onun dualarını kabul edip ihtiyaçlarını giderir, günahlarını bağışlayıp cehennem ateşinden azat eder. Abdullâh b. Ömer'in Resulullahtan -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- şöyle nakletmiştir: Her kim sünnet ve cemaat üzereyse, Allah onun yürüdüğü (bu) yolda attığı her adım için on hasene yazar. Makamını on derece yükseltir. Peygamber'e şöyle soruldu: O adamın Ehl-i Sünnet ve cemaatten olduğu ne zaman anlaşılır? (Şöyle ce-

2 Aslında meşru olmayıp meşru zannedilerek yapılan cinsel birleşmedir.

vap verip) dedi ki: Onda on özellik bulunduğunda o sünnet ve cemaat üzeredir. Beş vakit (namaz)ı cemaatle kılar, sahabeden biri hakkında kötü konuşmaz, sahabeden birinin günah işlediğini zikretmez, sultana (yöneticiye silahlanıp) kılıçla isyan etmez, imanında şüpheye düşmez, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna inanarak kadere iman eder, Allah'ın dini hususunda tartışmaya girmez, günahkâr olan tevhit ehlinde kimseyi tekfir etmez, kible ehlinde olup ölenin (cenaze) namazını kılar, yolcu olsun olmasın (abdestte) meshlerin üzerini siler, facir de olsa her imamın ardında namaz kılar. Bitti. (Yine) bu bağlamda; Ebu Hanife

Vr. 4a.

-Allah ondan razı olsun- şöyle demiştir: kim Ebu Bekir ve Ömer'i faziletli bilir,³ Osman ve Ali'yi -Allah onlardan razı olsun- sever, (abdestte) meshlerin üzerini siler, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna inanarak kadere iman eder, günahından dolayı tevhit ehlinde kimseyi tekfir etmez, yüce Allah'ın (zâtı) hakkında bir şey konuşmazsa işte bunlar (ehl-i sünnettir). Rafıziler Ehl-i Sünnete muhaliftirler; sahabeleri kötü anıp bazılarını tekfir ederler. Sultana isyan eder, cemaatle namaz kılmaz ve kimseyi âdil kabul etmediklerinden imamlığa layık görmezler. Üstelik Ebu Bekir ve Ömer'i faziletli kabul etmezler. (Bu itikattan) Allah'a sığınırız. (Ehl-i sünnet ile) itikatlarında-

ki bu ihtilafa, Allah'ın kelamı ve Resulünün -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- hadislerini sapkın tevilleri, Ehl-i Beyt'in sıhhatli hadislerini rivayet etmemeleri ve hadis hâfızlarını yalanla itham edip Resulullah -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- demiş gibi uydurmaları söz konusuysa Ehl-i Sünnetin namuslu kızlarıyla denk sayılıp (evlenmeleri) nasıl mümkün olur? Şerhu't-Tenvîr (adlı eserde müellifi dedi ki): denkliğe Arap ve Acem arasında ve din yani takva hususlarında da itibar edilir. Fasık bir erkek salih bir kadına veya salih birinin kızı olan fasık bir kadın da salih bir erkeğe, (fıskları) aleni olsun olmasın zahir kavle göre denk değildir. Bazı Belh şeyleri fasık birinin salih bir erkeğin kızına (fıskı) aleni olsun olmasın, denk olmayacağını belirtmektedir. Bu durum fazilet sahibi babanın ihtiyarındadır ve zahir (kavil) de bu şekildedir. Bu görüşü el-Muhîtte geçen ibare de desteklemektedir. O halde kadının fasıklığına itibar edilmeyeceği (anlaşılmaktadır). (Zikrdilen bağlamda) örnekler hem el-Bahrda ve hem de el-Muhîtte bulunmaktadır. O halde, salih bir kadını fasık Sünni bir erkek o kadına denk değilse ve nikâhlarsa bunun olmayacağı bilindi. Fasık ve (sahabeye) kötü sözler söyleyen, bidatçı ve icmaya muhalefet eden Rafızinin durumu hakkında düşüncen nedir? Kadın için denkliğin istendiği (şu anlatılanlarla) kesinlikle bilinmiş oldu. el-Muzmirât (eserinin) müellifi şunu demiştir: Kerrâmiyye ardında namaza durmak caiz değildir. Çünkü ulema onların tekfiri hakkında ihtilafa düşmüştür. Kerrâmiyye, kâfir olarak tanımlanmıştır çünkü

3 Sonrasında Osman ve Ali sevgisi geldiği için bağlamdan ilk iki halifeyi sonraki iki halifeden efdal/daha faziletli kabul etmek gerektiği kastedilmiş olmalıdır.

Vr. 5b

Allah'ı cisim olarak bilmektedirler ki bu da küfürdür. Öyle ki onlara zekât vermek de caiz değildir. Zira bunlar (Allah'ın) zatını (cisme) teşbih etmiştir. Başkaları ise (Allah'ın) sıfatlarını teşbih etmiştir. (Allah'ın) sıfatlarını teşbih edenlerin durumu (O'nun) zatını teşbih edenlerden daha az (kötüdür ve üstelik) sıfatları teşbih edenlere zekât verilmesi hakkında rivayet bulunmamaktadır. İhtiyar edilen bunun caiz olmadığıdır. Şüphe yoktur ki Rafiziler, Kerrâmiyyeden daha kâfirdir. Çünkü (öldükten sonra kıyamet kopmadan evvel) dünyaya dönüş, ilahın on iki imamlara intikal ettiğine, Cebrail'in -Allah'ın selamı ona olsun- risaleti yanlışlıkla Muhammed'e -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- getirdiğine inanmaktadırlar. Nasıl olur da böyle olan biri Ehl-i Sünnet ve cemaatten olan Sünni bir mümineye denk olabilir? Beydavî tefsirinde (konuyu şöyle ele almıştır:) müşrik kadınları onlar iman etmedikçe nikâhlaymayın⁴ ayetini tefsir ederken nikâhlaymayın/evlenmeyin emrinin genel

bir hüküm taşıdığını,⁵ (ayetin devamındaki) iman eden bir köle, gönlünüzü çekmiş olsa da müşrik bir erkekten daha iyidir ifadesindeki yasak ta'lili (müşriklere) bağlanmaktan nehiy ve müminlerle evliğı teşvik içindir. (Ayetteki) İşte onlardan kasıt, zikredilen müşrik erkek ve müşrik kadınlardır. (Ayetin devamındaki) ateşe çağırılardan kâfirlerin görüşlerinin ateşe götüreceğı (bildirilmiştir); dolayısıyla bunlarla beraber olmak ve akrabalık bağı kurmak müminlere yakışmaz. (Ayetteki) Allah çağırır ibaresinden kasıt, dostu olan müminleri (çağırır şeklindedir). (Ayette) tamlanan mahzutfur ve müminlerin şanını yüceltmek için tamlayan onun yerine geçmiştir. (Ayetin devamındaki) cennete ve mağfirete (ibaresi, doğru) itikada ve ona ulaştıran amelleri kastetmektedir. Onlar Allah'ın inayeti, izni ve takdiriyle ona ulaşmaya daha layıktırlar. (Ayetteki) müşrik erkeklerle mümin kadınları da evlendirmeyin ile O'nu hatırlayıp kendilerinden istenileni yapmaları istenmiştir. Bu da makul olduğu üzere hayra meyledip hevaya muhalefet etmekle gerçekleşir. Bitti. Hatib de tefsirinde, iman edinceye kadar müşrik erkeklerle mümin kadınları da evlendirmeyin ile genel bir kaide konulduğuna icma olduğunu belirtir. İman eden bir köle, gönlünüzü çekmiş olsa da müşrik bir erkekten daha iyidir ile de müşriğin malı veya güzelliğinden (mümin köle kocanın) daha hayırlı olduğu belirtilmiştir. Ayette geçen eme/kadın köle ve abd/erkek köleden muradın kul veya hür olsun

4 Bakara Suresi: 221. Ayetin tamamı şöyledir: "İman edinceye kadar Allah'a şirk koşan kadınlarla evlenmeyin. İman eden bir cariyeye, gönlünüzü çekse de müşrik bir kadından daha iyidir. İman edinceye kadar müşrik erkeklerle mümin kadınları da evlendirmeyin. İman eden bir köle, gönlünüzü çekmiş olsa da müşrik bir erkekten daha iyidir. Onlar ateşe çağırılacaklar, Allah ise izniyle cennete ve mağfirete çağırır ve insanlara umulur da hatırdır tutarlar diye ayetlerini açıklar."

5 Yazmada onlardan müşrik kadınlarla evlenmeyin yerine, onlardan mümin kadınlarla evlenmeyin şeklinde yanlış bir yazım söz konusudur.

Vr. 5a.

Allah'ın kulları olduğuna işaret edildiği belirtilir. (Ayetin devamındaki) onlardan murat müşriklere ve ateşe çağırılardan kasıt ise ateşe götürecektir olan küfürdür. Onlarla yakınlık ve dostluk kurmak müminlere yakışmaz. (Ayetteki) Allah çağırır ibaresinden kasıt, dostları olan müminlerdir. (Ayette) tamlanan mahzuftur ve müminlerin şanını yüceltmek için tamlayan onun yerine geçmiştir. (Ayetin devamındaki) çağırır (ibaresi) ile resulün lisanı üzere çağırır (anlamı murat edilmiştir). Ebu Hayyan'ın dediği gibi, mümin ve müşriklerin cennet ve (Allah tarafından) bağışlanmaya uzak olma (durumları), onlara ulaştıracak salih amele rablerinin izniyle hak etmeleriyle ve ona ulaşmalarıyla ilgilidir. Yani bu birinci tefsire göre Allah'ın emri ve rızasıyla gerçekleşir; ikinci tefsire göre ise O'nun çağırısının uymak için O'nun dostlarıyla evlenmek gerekmektedir. (Ayetteki,) açıklar ibaresi Allah'ı işaret edilmiş, bu açıklamayı da insanlara denilerek muhatapları belirlenmiştir. Umulur da hatırda tutarlar diye denilerek, (insanların) ibret almaları istenmiştir. Bitti. el-Bahr (adlı eserde), denklik bâbında dördüncü (şart olarak) takva, züht ve iyi hal üzere olmak şeklinde açıkladığı dindarlığı saymıştır. (Şart olarak) İslam anlamına gelen dini koymamıştır. Tekrar etmek gerekir ki eğer burada kastedilen babadan gelme bir Müslümanlık olsaydı -buradaki bağlamda kocanın Müslümanlığı-, bu doğru olmazdı. Çünkü kocanın Müslüman olması denklik için yeterli değildir; denklik,

nikâhın sıhhatinin şartlarındandır ki burada takvaya itibar edilir. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'un görüşleri -Allah'ın rahmeti ikisinin üzerine olsun- sahihtir çünkü bu en yüce onurlardandır. (Bu nedenle) kadın için erkeğin nesebinden çok onun fasıklık durumuna bakılıp itibar edilir. (İmam) Muhammed (ise) buna itibar edilmeyeceğini belirtmiştir. Koca ile alay ediliyor, o sokaklara sarhoş çıkıyor, çocuklarla oynayan bir koca değilse buna itibar edilmez; çünkü ahiret ilkeleri dünya ahkâmı üzerine bina edilmez. Zikredilen durumlarda koca buna müstahak olur. el-Hidâye ve

Vr. 6b.

el-Feth (adlı eserde) el-Muhît (eserin) e isnaden (şöyle yazmaktadır:) şüphesiz takva, Muhammed'in kavli üzeredir. Belki de el-Muhîtu'l-Burhânî'de yazmaktadır, ben el-Muhîtu'r-Rezevîde bulamadım; (bu) el-Mebsût (adlı eserde) tashih edilmiş (ibareye) uygundur. Buna göre (takvaya denklik meselesinde) Ebu Hanife yanında itibar edilmez. el-Hidâye (eserindeki) tashih ise bu görüşe, yazılı metinlerdeki (görüşlere göre) fetva vermek evladır diyerek karşıdır. İlk olarak ez-Zahîre (adlı eserde) fıskı aleni olsun olmasın, fasık bir erkek, salih bir erkeğin kızı olan salih bir kadına denk değildir. Tereddüt, salih olmayan bir erkeğin salih olan bir kadına veya babası salih ama kendi salih olmayan bir kadına denk olup olmadığıdır. İlk olarak, şârihlerin kelimeleri zahiren kızın babasının salih olması ibaresiyle fasık bir erkeğin salih erkek-

lerin kızlarına denk olmaz demişlerdir. el-Mecma' (adlı eserde) ise fasık bir erkeğin salih bir kıza denk olmayacağı da belirtilmiştir. el-Hâniyye (adlı eserde) ise, fısık aleni olsun olmasın, fasık bir erkek salih bir erkeğin kızı olan salih bir kadına denk değildir (şeklinde görüş bulunmaktadır). Tüm bu eserlerde salih olma durumunun, zahiren ister baba ister kızı için olsun (fark etmez fasık biri) salih bir kadına denk olmaz ve ben de bunu tasrih ediyorum. Zahiren Arap ve Acem arasındaki (evlilik) hakkında (denk olma durumuna) takva açısından yaklaşımda fasık bir Arabın salih bir Arap veya Acem kadına denk olmayacağıdır. Bitti. Tüm bunlardan özetle şu anlaşılmaktadır: Sünni bir fasık, Sünni bir salih kıza veya salih bir erkeğin fasık veya salih olan kızına denk değildir. O halde Rafızilerle denkliği hakkında ne düşünürsün? Bunların Ehl-i Sünnet ve cemaatin salih erkeklerinin kızlarıyla birbirine denk olduğu nasıl düşünülebilir. Ehl-i Sünnet ve dindar insanlarla mürtetlerin evlenmesi gerçekten din adına korkulacak bir durumdur. Resulullah -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- Menavî'nin nakline göre Ali'nin -Allah ondan razı olsun- Fatıma'ya denkliği hususunda -Allah ondan razı olsun-

Vr. 6a.

Eğer Ali yaratılmasaydı, Fatıma (ile evlenebilecek) denk biri olmayacaktı, (demiştir). Sahih olan görüş, Ehl-i Sünnet kadınlarının, mürtet olan Rafızilerle evlenmeleridir. (Ali'yi diğer sahabelerden üstün bilip) daha faziletli kabul edenlerle evlilik

ise, onların icmaa muhalefet etmeleri dolayısıyla aynı hükümdedir, Ehl-i Sünnet kadınları onlarla da evlenmemelidir. Fetevâyı Hindiyîye (adlı eserde müellif) şöyle demiştir: Eğer bir erkek kendini müntesip olmadığı bir nesebe bağlar ve kadınla evlenir ve erkeğin farklı bir nesepten olduğu anlaşılırsa, o erkeğin ona denk olmadığı ortaya çıktığında kadına nikâh akdini bozma hakkı verilmiştir ve bu tüm (ulema nezdinde) sabittir. Buradan anlaşılmaktadır ki bir Sünni kadın bidat ehli biriyle evlenir fakat onun bidat ehli olduğunu bilemezse, bu durum sonradan ortaya çıkarsa onun velilerine nikâh akdini bozma hakkı vardır. Zira bu durum dinle ilgili olması hasebiyle nesep meselesinden çok daha çirkindir. Câmi'u'l-Fetâvâ (adlı eserde) üç talak ile boşanmış kadının hakları hususunda kendini denklik olmaksızın nikâhlayabileceği durumlar hakkında şöyle denilmiştir: kovaşısıyla cinsel ilişkiye girdikten sonra boşanmışsa muhtar görüşe göre ilk kocasına helal sayılmamaktadır. Bu, korunması gereken bir uygulamadır. Bitti.⁶ Zahiren bu böyledir (ve böyle yapılması gereklidir). Aynı şekilde bir kadın veya erkek köle Müslüman ise bu köleleri mürtet hükmün olan Rafızilere satmak caiz değildir. Çocuk olsa bile satılmışsa parası verilerek geri alınır ve (onların yanında) bırakılmaz. Fethu'l-Kadîr Şerhu'l-Hidâye (adlı eserde müellif) şöyle demiştir: Bir kâfir Müslüman bir erkek köle aldığında o köleyi satın alma yoluyla kâfirin mül-

6 Rafızilerle evli olanların boşanması gerektiğine dair zımni bir tavsiye var; boşandıktan sonra da geri dönemeyecekleri hatırlatılıyor.

kiyetinden çıkarmak gerekmektedir. Eğer bunu (kimse yapmazsa) kadı efendinin o kâfire para vererek yapması gerekmektedir. Bitti. Şerhu Seyri'l-Kebîr (adlı eserde müellif) özetle şöyle demiştir: Eğer bir kadının kölenin İslamiyet'ine hükmediliyorsa onu zimmete ehline⁷ satmak caiz değildir. Aynı şekilde (bir köleden doğan) çocuk da (kâfirlere) satılamaz. Çünkü Resulullah -Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun- şöyle demiştir: her doğan, İslâm fitratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hristiyan, Yahudileştirir.

Vr. 7b.

Bununla bilindi ki Müslüman kadın veya erkekleri köleleştirmek caiz değildir. Bu (Rafızîler) itikatları sapık kişilerdir. Hem nakledilene ve hem de akledilene muhaliftirler. Nakledilenleri zikrettik. Akledilenler (için misal), bir kimse Yahudi birine efendimiz Musa'dan -Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun- sonra en faziletli insanlar kimlerdir diye sual etse, onun ashabı olan İsrail oğulları diye cevap verecektir. Bir kimse Hristiyan birine efendimiz İsa'dan -Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun- sonra en faziletli insanlar kimlerdir diye sual etse, onun ashabı olan havariler diye cevap verecektir. Allah'ın resulünün ve meleklerinin ve Müslümanların laneti bu sapık

grubun hepsinin üzerine olsun ki bunlara, Peygamberimizden sonra -Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun- insanların en kötüsü kimlerdir diye sual edilse, Peygamberin ashabı diyeceklerdir. Bu akli delille bilindi ki onlar Yahudi ve Hristiyanlardan daha zararlı (kötü ve iğrençtirler). Öyle ki biri bana, efendim bunlar neden hacca gidemedi diye sordu. Ona dedim ki, peygamberin ashabı -Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun- ondan bu ricada bulundular. O kişi, Allah'ın onları hac ibadetinden men etmesine çok şaşırarak cevabımı kabul etti. Yine (şehrin) iyi görüşlülerinden Muhammed olarak bilinen biri, rüyasında peygamberi gördü -Allah'ın salat ve selamı üzerine olsun-. Ashabı ondan Acemleri (Kâbe'yi) ziyaretten engellemesi ricasında bulunmaktaydı. O da bunun gerçekleşmesini emretti. Bitti. Çünkü onlardan salih insanlara zarar verecek davranışlar sadır olmaktadır. Hatta Vezir Süleyman Paşa b. Azm Şam'da vali ve Hac Emiri iken onlardan biri, ravza-yı mutahharaya orada sâkin olan (peygambere) -Allah'ın en faziletli salat ve selamı olsun-, (bunu yazacağım için) bağışlayın, dışkı-sını bıraktı. Medine'nin ve hacıların Ehl-i Sünnetten olan insanları gidip onu yakaladılar. Sonra onu ateşte yaktılar. (Bu olay) 1157/1744 yılındaki hac ibadetimi (ifa ederken) meydana geldi.

Vr. 7a.

Sonra 1166/1752 yılındaki ikinci hac ibadetimi (ifa ederken benzeri) meydana geldi. Hamd Allah'a mahsustur. Sonra 1180/1766 yılındaki üçüncü hac ibadetimi

⁷ Osmanlı devletinin klasik dönemindeki Gayrimüslimler hakkında genel bir bakış için bkz. Gülcan Aşın Güneş, "Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi", Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2015, s. 1-30.

(ifa ederken benzeri) meydana geldi. Hamd Allah'a mahsustur. Haremeyn ehlinden hiç kimse onların iyiliğine dair bana bir haber vermedi. Bilakis, onlardan eziyet çekmektedirler. (Şimdiye kadar anlatılanlar) yeterlidir. Allah'ın salat ve selamı Muhammed'a onun âl ve ashabına olsun.

KAYNAKÇA

GÜNEŞ, Gülcan Avşın. (2005). "Osmanlı Devleti'nin Gayrimüslimlere Bakışı ve Klasik Dönem Millet Sistemi". Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, C. 1, S. 2, s. 1-30.

el-MURADÎ, Ali b. Muhammed b.

Muhammed ed-Dımaşkî. (Tarihi belirsiz). er-Revdu'r-Râid fî Ademi Sıhhati Nikâhi Ehli's-Sünneti li'r-Revâfiz. Dımaşk.

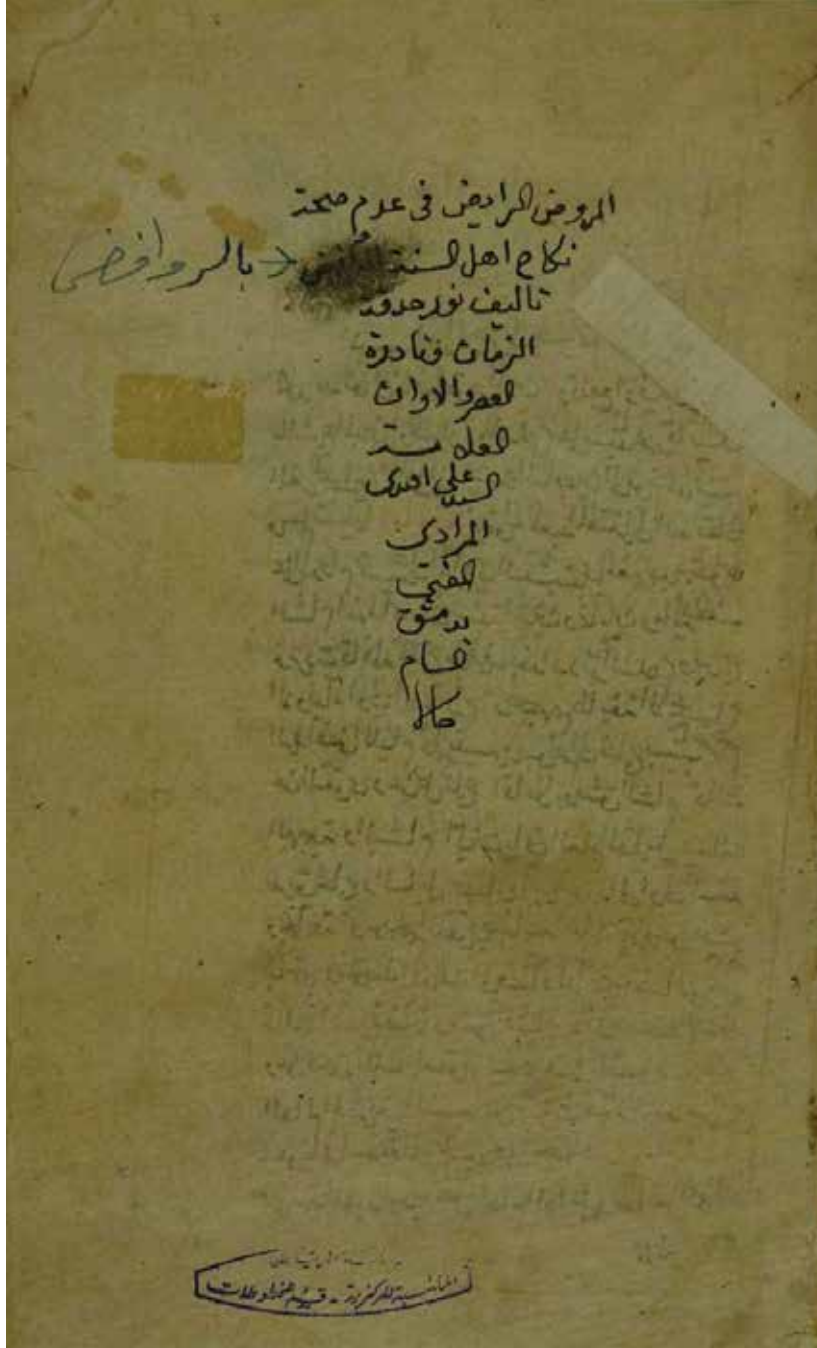
el-MURADÎ, Muhammed Halil b. Ali b.

Muhammed b. Muhammed ed-Dımaşkî. (1408/1988). Arfu'l-Beşâm Fî Men Velâ Fetvâ Dimaşki'ş-Şâm. Daru İbni Kesir. Dımaşk-Beyrut.

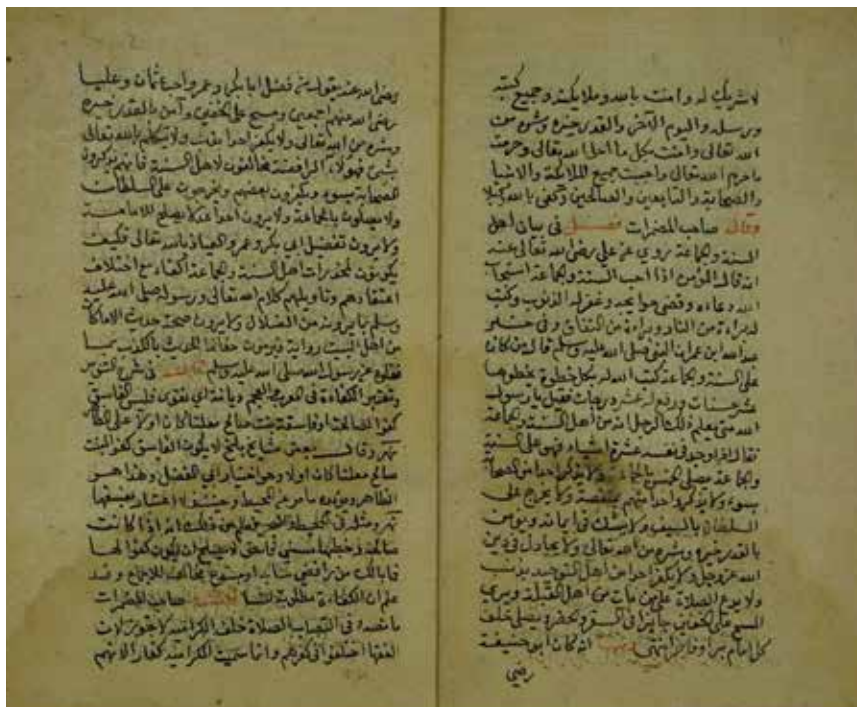

EK

Ek, yukarıda tercümesi verilen yazmanın orijinal metnidir.

[illegible]